

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLASKIEGO

WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY UNIwersYTETU ŚLASKIEGO W KATOWICACH

BIBLIOTHECA NOSTRA

RADA NAUKOWA

ANTONI BARCIAK (Uniwersytet Śląski w Katowicach, prof. em.), ELŻBIETA GONDEK (Uniwersytet Śląski w Katowicach, prof. em.), JANUSZ ISKRA (Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach), MARIA ANNA JANKOWSKA (UCLA Library, Los Angeles), ZBIGNIEW KADŁUBEK (Uniwersytet Śląski w Katowicach), DARIUSZ PAWELEC (Uniwersytet Śląski w Katowicach), IRENA SOCHA (Uniwersytet Śląski w Katowicach, prof. em.), WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

REDAKCJA

KATARZYNA TALUĆ – redaktor naczelny (Wydział Humanistyczny UŚ),
MARIA KYCLER – redaktor (Biblioteka UŚ), MARIUSZ PACHA – redaktor (Biblioteka Główna AWF),
KATARZYNA BARAN – sekretarz (Biblioteka Główna AWF)
JOANNA STARZAK (Biblioteka Główna AWF), BOGUMIŁA WARZACHOWSKA (Biblioteka UŚ), HANNA LANGER, IZABELA SWOBODA, LUCYNA SADZIKOWSKA (Wydział Humanistyczny UŚ), IZABELA JURCZAK (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu), HANNA BATOROWSKA (Instytut Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie), DAMIAN ZIÓLKOWSKI (Katowice), MAŁGORZATA WIECZOREK-TOMASZEWSKA (Kraków)

CZASOPISMO POWSTAJE PRZY WSPÓŁUDZIALE
SEKCJI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
PRZY ZARZĄDZIE OKRĘGU W KATOWICACH

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ W WERSJI ELEKTRONICZNEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLASKIEGO

WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY UNIwersYTETU ŚLASKIEGO W KATOWICACH

BIBLIOTHECA NOSTRA

Nr 2 (64) 2022-2023

KATOWICE

REDAKTORZY TEMATYCZNI
MAŁGORZATA GWADERA, KATARZYNA TAŁUĆ, BOGUMIŁA WARZACHOWSKA

REDAKCJA JEZYKOWA
Katarzyna Tałuć

REDAKCJA ABSTRAKTÓW
Małgorzata Gwadera (język angielski)

REDAKCJA BIBLIOGRAFICZNA
Izabela Swoboda

KOREKTA
Katarzyna Tałuć, Joanna Starzak

WYDAWCA
Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
© Copyright by Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki
w Katowicach 2022-2023

ADRES REDAKCJI
Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego
im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
ul. Mikołowska 72 A, 40-065 Katowice,
tel. 32 207 51 35

Czasopismo dostępne jest na licencji CC-BY-SA 3.0 Polska

SKŁAD
Małgorzata Świerczewska

REDAKCJA TECHNICZNA
Joanna Starzak

Kontakt: tel. 32 207 51 35, e-mail: bibliothecanostra@awf.katowice.pl

e-ISSN 2084-5464

SPIS TREŚCI

Od Redakcji • **9**

ARTYKUŁY • 13

Paulina Krakowska, Klaudia Wydra *Fani K-popu w mediach społecznościowych* • **14**

Klaudia Wydra *Działalność fanów vtuberów w internecie. Studium przypadku* • **31**

Laura Musiał *Biblioteka jako instytucja inkluzywna. Studium przypadku na przykładzie działalności opolskich bibliotek publicznych w trakcie pandemii* • **50**

Joanna Lenik *Komunikacja w muzeum – analiza wypowiedzi humanisty: muzeologa, polonisty i anglisty* • **65**

Anna Starzykowska *Dostępność bibliotek akademickich w Katowicach dla osób z niepełnosprawnościami* • **76**

Julia Margol *Zachowania informacyjne studentów kognitywistyki. Analiza badań ankietowych* • **93**

Maria Kycler *Karta z dziejów księgozbioru profesora Bogdana Suchodolskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – w rocznicę donacji* • **111**

MATERIAŁY • 138

Aleksandra Wańczyk *Muzeum w granicach rozsądku* • **139**

Przemysław Garlicki *Internet dla początkujących. Szkolenie dla seniorów, czyli forma pomocy osobom wykluczonym cyfrowo realizowana przez Książnicę Pomorską. Moje doświadczenia zawodowe z lat 2015-2019* • **144**

RECENZJE I OMÓWIENIA • 149

Maria Kycler *Kultura bezpieczeństwa informacyjnego w środowisku walki o przewagę informacyjną* / Hanna Batorowska • **150**

Bogumiła Warzążowska *Duszpasterze śląscy i ich czasy. Studium z dziejów Kościoła katolickiego na Śląsku XIX-XX wieku* / Jerzy Myszor • **155**

Weronika Pawłowicz *Powstanie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Dokumenty i relacje* / wprowadzenie i edycja Lucyna Sadzikowska. • **158**

Katarzyna Tałuć *Duszpasterstwo Bibliotekarzy Archidiecezji Katowickiej : 25 lat w służbie człowieka i książki / pod redakcją Henryka Olszara, Weroniki Pawłowicz, Bogumiły Warząchowskiej* • **161**

SPRAWOZDANIA • 164

Maria Kycler *Jubileusz 10-lecia Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach* • **165**

Anna Siemionka *14. Forum Młodych Bibliotekarzy „Biblioteka w sercu” 8-9 września 2022 r. Zabrze-Katowice* • **172**

Recenzenci współpracujący z redakcją w 2022 roku • **177**

BIBLIOTEKA AWF w KATOWICACH
MATERIAŁY • ZBIORY • WYDARZENIA

INFORMACJE • 179

Zestawienie prac doktorskich obronionych w 2022 roku w Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **180**

Aktualny wykaz czasopism dostępnych w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **183**

Bazy danych dostępne w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **187**

NOWOŚCI w ZBIORACH • 188

Wykaz książek zarejestrowanych w Bibliotece Głównej AWF w Katowicach w II półroczu 2022 roku • **189**

MUZEUM W GRANICACH ROZSĄDKU

Dziedzictwo kulturowe i przeszłość najlepiej poznawać przez samodzielne zetknięcie się z dawnymi realiami. W ujęciu tradycyjnym oznacza to analizę tekstów źródłowych czy studium określonego artefaktu, zaś nowoczesne rozwiązania to najczęściej udział w przedsięwzięciach rekonstruktorskich, twórcze warsztaty tematyczne i multimedia, które są traktowane współcześnie jako integralny element przestrzeni wystawienniczej. Choć w teorii wszystko wydaje się niemal oczywiste, praktyka nieco komplikuje realizację zamysłu rzetelnego ukazania tego, co przeminęło. Muzealnicy muszą znaleźć równowagę między merytorycznym przedstawieniem zjawiska, a zoptymalizowaniem formy przekazu.

Muzeum dziś

Współczesny gość muzealny to nie tylko osoba, która jest gotowa do pozyskiwania informacji, ale również wymagający klient, mający sprecyzowane oczekiwania w kwestii rozrywki. W 2008 r. Dorota Folga-Januszewska na łamach rocznika „Muzealnictwo” scharakteryzowała współczesne muzeum słowami:

Bywa stale jeszcze instytucją trwałą, musi przynosić dochody, aby przetrwać, służy społeczeństwu i ich polityce określania tożsamości i wartości, jest dostępne publicznie także przez Internet, prowadzi badania nad świadectwem ludzkiej działalności i otoczenia, gromadzi zbiory i symulakry, konserwuje i zabezpiecza zbiory lub nośniki, na których są one zapisane, udostępnia je i prezentuje, tworzy nowe rzeczywistości i wartości edukacyjne i fikcyjne, służy rozrywce (Folga-Januszewska, 2008, s. 202)

¹ Szkoła Doktorska Akademii Ignatianum; Muzeum Ziemi Bieckiej

Z kolei Mirosław Borusiewicz (2012) w opracowaniu *Nauka czy rozrywka? Nowa muzeologia w europejskich definicjach muzeum* pochylił się nad historią wystawiennictwa i roli współczesnej, aktywnej muzeologii, przy uwzględnieniu zmieniających się potrzeb odbiorców i ich oczekiwań wobec czasu spędzanego w muzeum. Tytuł publikacji sugeruje wybór między dwoma aspektami, ale nawet laik zauważy, że tendencja do łączenia funkcji rekreacyjnej z naukową stała się niemal normą. Z pozoru klasyczne uroczystości, organizowane z okazji ważnych wydarzeń historycznych, przybierają kształt osiedlowego pikniku z dmuchanymi zjeżdżalnicami, kolorowymi kramami i gastronomią. Taki rodzaj aktywizacji wydaje się być nie do końca zasadny i można zaryzykować stwierdzenie, że świadoma fuzja tych skrajnych obszarów jest próbą nadażania za pędem życia z wykorzystaniem elementów marketingu, co jest równią pochyłą w stronę tzw. *disneylandyzacji*. Termin ten pochodzi od nazwy parku – Disneyland i jest stosowany przez badaczy podczas wykazywania komercyjnych działań w miejscach, które co do zasady ich nie świadczą. Ten park rozrywki, a w zasadzie parki, bo powstało już 6 Disneylandów, nie wymaga zdefiniowania ze względu na jego ikoniczny charakter i fakt, że na całym świecie jest uniwersalnym symbolem rozrywki. Rekordowa frekwencja i szereg atrakcji dopasowanych do potrzeb dzieci i dorosłych może być istotnym powodem „zazdrości” ze strony muzeów, jednak zastosowanie disneylandowych metod w realiach muzealnych nie powinno przysłańcać idei przyświecających działaniu placówki muzealnej. Stosowanie praktyk marketingowych z kolei nie musi oznaczać automatycznego zaniku misji muzealnej, ale realnie jednak wpływa na instytucję jako strażnika dziedzictwa kulturowego.

Dziedzictwo „małe i duże”

Ustawa o muzeach (*Dz. U.*, 1997, 5, poz. 24) wyraźnie formuje przymioty tej jednostki i choć trwają burzliwe dyskusje nad nową, międzynarodową definicją muzeów, uwagę należy przede wszystkim skierować na racjonalne działania ochronne i treściwe edukowanie. Odejście od szlagierowych „filcowych kapci” na rzecz świadomej partycypacji okazało się być trafnym działaniem, o czym mówią zarówno badania (Jagodzińska, 2021), jak i opinie gości muzeów. Nie brakuje jednak odbiorców, którzy preferują tradycyjną formułę zwiedzania, nazywaną w kręgach muzealnych *suchą* ekspozycją. To może wynikać zarówno z przywiązania do klasycznej formy prezentacji, jak i osobistych motywacji do pozyskania informacji uzupełniających. Problem nadmiaru bodźców realnie istnieje i jest szczególnie widoczny na gruncie lokalnym. Można zaryzykować stwierdzenie, że globalne schematy działania zamiast uatrakcyjnić nić narracyjną, powodują przesyt atrakcjami, który w żaden sposób nie umożliwi wzmocnienia funkcji muzeum. Przeniesienie trendów światowych na obszary do tego nieprzygotowane sprawia, że

uzyskuje się efekt odwrotny do zamierzonego; bardzo często można zauważyć takie tendencje w małych muzeach prywatnych i izbach pamięci aspirujących do miana muzeum, gdzie ekspozycje przypominają składziki. Frazy tej użyto nieprzypadkowo, ponieważ chęć zaprezentowania wszystkich obiektów w ograniczonej przestrzeni jest wyzwaniem zarówno pod kątem estetyki, jak i funkcjonalności. Często kończy się to, po prostu, składowaniem kolejnych elementów. W myśl branżowej maksymy: „Żeby widzieć – trzeba wiedzieć”, na amatorach zaangażowanych w działalność związaną z dziedzictwem kulturowym spoczywa wielka odpowiedzialność w zakresie samokształcenia. Sięgnięcie po wydawnictwa i materiały tematyczne – w większości dostępne bezpłatnie w internecie – nie stało się jeszcze nawykiem, który pozwoliłby na stworzenie przestrzeni spełniającej minimalne wymogi wystawiennicze w oparciu o podstawowe zasady i metody aranżacji. Jak wynika z rozmów z regionalistami, takie zachowanie wynika nierzadko ze zniechęcenia lekturą cechującą się nadmiarem fachowej nomenklatury. Ponadto, pojawia się obawa przed nieprawidłowym wdrożeniem proponowanych rozwiązań, ponieważ żadna jednostka nie chce być uważana za nieudolną. To sytuacja, w której konkretne problemy istnieją, ale konieczność efektywnego ich rozwiązania nie jest do końca rozpoznana. Warto jednak nadmienić, że muzealne inicjatywy instytucjonalne docierają nawet do miejsc, w których pojęcie kapitału kulturowego jest nieznanne. Programy włączające, szkolenia i webinary koordynowane z ramienia specjalistycznych jednostek (dla przykładu: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów) są przygotowywane w taki sposób, by nie stwarzać poczucia alienacji i stygmatyzacji tychże jednostek na arenie ogólnopolskiej. Co więcej, hybrydowa forma takich przedsięwzięć umożliwia wzięcie w nich aktywnego udziału nawet w sytuacji, gdy organizator izby/samozwanczego muzeum jest jednocześnie jedynym jej pracownikiem. Może on pozyskać wiedzę z zakresu konserwacji, archiwizacji, organizacji wystaw i przede wszystkim prawno-administracyjnych aspektów funkcjonowania instytucji kultury bez konieczności opuszczania obiektu.

Multimedia sposobem na dostępność

W świetle polskiego prawa podmioty publiczne są zobowiązane do zapewnienia szeroko pojętej dostępności (*Dz. U.* 2019, poz. 1696; *Dz. U.*, 2019, poz. 848). W teorii oznacza to optymalizację warunków do pozyskiwania i przetwarzania informacji oraz pełnowartościowego korzystania z usług. W praktyce – ogrom pracy na wielu szczeblach działalności tychże placówek. Z pomocą w realizacji tych zobowiązań przychodzą udogodnienia w wymiarze architektonicznym, informacyjnym, komunikacyjnym i cyfrowym. O ile działalność na tkance zabytkowej jest ściśle uwarunkowana zaleceniami konserwatorskimi, o tyle w obszarze edukacji i kreacji wystaw można sięgać

po multimedia i narzędzia niekonwencjonalne. Wystawy wyposaża się we wszelkie dobrodziejstwa techniki, między innymi dotykowe tablety, panele świetlne aktywowane czujnikiem ruchu, kody QR umieszczane w widocznych miejscach, wideoinstalacje uruchamiane po zbliżeniu się do ekranu wyświetlacza, hologramy, kopie eksponatów możliwych do wypożyczenia na czas zwiedzania, i inne elementy wpisujące się w kanon doświadczania sensorycznego. Dualizm tej formy – dostępność i przystępność – przybiera na sile i często jest motywowany chęcią przystosowania przestrzeni dla osób o specjalnych potrzebach. Równie często okazuje się, że działanie to ma charakter czasowy, niekiedy nawet epizodyczny, co wynika z kosztów utrzymania urządzeń optymalizujących (szczególnie: aktualizacja oprogramowania, wymiana komponentów w urządzeniach audio czy zakup antypoślizgowych nakładek). Muzea z definicji nie są jednostkami nastawionymi na osiąganie zysku, jednak ich działalność w określonych ramach musi być rentowna. Wsparcie ministerialne czy dotacje celowe umożliwiające wprowadzenie zmian na płaszczyźnie architektonicznej warunkowane jest wykazaniem ich zasadności. W większości przypadków nie zakłada się jednak długofalowej pomocy. Tym samym, „żywołność” tych narzędzi pokrywa się z czasem trwania projektu. Gdzie zatem ukłon w stronę zapewnienia realnej dostępności?

Indywidualność czy masowość?

Mawia się, że podczas tworzenia wystawy muzealnik „oddziela ziarna od plew”. Nie tylko odpowiada za wyodrębnienie wartościowych treści, ale przede wszystkim za oddanie charakteru podejmowanego tematu adekwatnie do kontekstu. Kwerendy, wizyty studyjne, dobór eksponatów i idąca za nimi rzetelna analiza materiału to elementy determinujące przedstawienie określonego zakresu wiedzy w spójny i efektywny sposób, zaś za efektywność coraz częściej odpowiadają zewnętrzni realizatorzy, czyli studia graficzne i firmy projektowe działające na skalę ogólnopolską.

Kultura masowa wchodząca na salony kultury wysokiej w pewnym sensie ją pochłania, powodując utratę autonomii, co można zauważyć podczas zwiedzania różnych wystaw realizowanych przez jednego podwykonawcę. Choć formy ekspozycji niektórych muzealiów są mocno ograniczone ze względów prewencyjnych, realizatorzy traktują to niekiedy jako przepustkę do szablonowej, odtwórczej pracy. Dobór kolorów, fontu i projekt zagospodarowania przestrzeni ekspozycyjnej przypomina kalkę z targów branżowych lub wystawę w innym miejscu, stąd turyści mogą mieć wrażenie *déjà vu*. Ujednolicenie identyfikacji wizualnej dla kilku muzeów nie jest dobre, nawet przy uwzględnieniu tego samego charakteru ich działalności i choć ochrona dziedzictwa powinna być dla każdego muzeum sztandarowym celem, warto dopuścić pewną niezależność twórczą. Oczywiście, w granicach rozsądku.

Bibliografia

Borusiewicz, M. (2012). *Nauka czy rozrywka? Nowa muzeologia w europejskich definicjach muzeum*. Kraków: TAIWPN Universitas.

Folga-Januszewska, D. (2008). Muzeum: definicja i pojęcie. Czym jest muzeum dzisiaj? *Muzealnictwo*, 49, 201–203.

Jagodzińska, K. (2021). Partycypacja publiczności w polskich muzeach. *Muzealnictwo*, 62, 189–197.

Matassa, F. (2015). *Zarządzanie zbiorami muzeum*. Kraków: TAIWPN Universitas.

Matassa, F. (2012). *Organizacja wystaw. Podręcznik dla muzeów, bibliotek i archiwów*. Kraków: TAIWPN Universitas.

Ustawa o muzeach z dnia 21 listopada 1996 r. (1996). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 5, poz. 24.

Ustawa o dostępności cyfrowej z dnia 4 kwietnia 2019 r. (2019). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 848.

Ustawa o dostępności z dnia 19 lipca 2019 r. (2019). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, poz. 1696.